

ANTAKYA HAÇLI PRENSLİĞİ İLE KİLİKYA ERMENİ BARONLUĞU ARASINDAKİ İLİŞKİLER (1098-1130)

Gürhan BAHADIR*

Özet

İlkçağlardan itibaren Kilikya bölgesinde hâkimiyet kurmuş birçok devlet, dünya tarihine yön vermiş ve Anadolu'daki medeniyetin oluşumuna katkı sağlamıştır. Özellikle Ortaçağ dünyasında Haçlıların Anadolu'ya gelmesinden sonra Haçlılar, Ön Asya'dan Kudüs'e giderken Kilikya topraklarından geçmeleri gerektiğinden bu bölgeyi kendi hâkimiyetleri altına almak için birçok devletle savaştılar. Fakat bu savaşlardan yaklaşık yüz yıl önce Kilikya bölgesindeki siyasi ve etnik yapı, değişikliğe uğramıştı. Bizans İmparatoru İoannes Çimiskes, 970 yılında Anadolu'nun doğusunu Rumlaştırarak için Ermenileri Kapadokya ve Kilikya bölgelerine tehcir etti ve buralarda iskâna zorladı. XI. yüzyılda devam eden tehcir politikası sebebiyle Kilikya ve Kapadokya bölgelerinde Ermeni nüfus çoğaldı.

XI. yüzyılın ortalarında Kilikya bölgesinde Müslüman Araplar, Ermeniler ve Rumlar Bizans hâkimiyetinde yaşadıkları sırada 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Büyük Selçuklu Devleti'nin kanadı altında Türkler, bu bölgeye geldiler. Anadolu Selçuklu Sultanı Kutalmışoğlu Süleymanşah, 1084 yılında Kilikya bölgesine sefer düzenleyerek bölgeyi geçip Antakya'ya geldi. Antakya'yı aldıktan sonra 1086 yılında Suriye Selçuklu Sultanı Tutuş ile yaptığı savaşta öldü. Bu tarihten sonra Türkler, Anadolu'dan Kudüs'e giderken geçiş güzergâhında bulunan bütün şehirleri olarak Kilikya bölgesinde siyasi ve askeri olarak güçlü konuma geldiler. Bu dönemde 1095 yılında Avrupa'da oluşan Haçlı ordusu, hem kendi dindaşlarına yardım etmek hem de hac güzergâhında bulunan şehirleri Türklerin elinden almak için Anadolu'ya geldi. Birinci Haçlı seferinin sonucunda Haçlılar, ikisi Anadolu'da (Antakya Haçlı Prensiği, Urfa Haçlı Kontluğu) ikisi Orta Doğu'da (Trablusşam

* Yrd. Doç. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, gbahadir@mku.edu.tr

Bu tehcir olayından yaklaşık bin yıl sonra I. Dünya savaşı sırasında Osmanlı Devleti de doğuda Ermenilere güvenmediğinden dolayı aynen Bizans Devleti'nin yaptığı gibi Ermenileri Anadolu'nun doğusundan güneyine tehcir ettirdi. Günümüzde Batı'daki Ermeni Diasporası'nın sürekli dile getirdiği Ermeni tehcirinin, esasında ilk Türkler tarafından uygulanmadığı, yaklaşık bin yıl önce Bizans Devleti tarafından da uygulandığı görülmektedir.

KAYNAKÇALAR

- Abu'l-Farac, *Abu'lFarac Tarihi*, (Çev. Ömer Rıza Doğrul), I. Cilt, T.T.K. Basımevi, Ank. 1999
- AnnaKomnena, *Aleksiad*, (Çev. Bilge Umar), İnkılap Kitabevi, İstanbul 1996.
- Anonim Süryani Vekayinamesi, *I.ve II.. Haçlı Seferleri Vekayinamesi*, (Türkçeye Çev. Vedi İlmen), Yaba Yay., İstanbul 2005.
- Asbridge, Thomas, *The Creation of Principality of Antioch, (1098-1130)*, The Boydell Press, Woodbridge 2000.
- _____, *The First Crusade*, Oxford University Press, 2004.
- Azîmi, *Azîmi Tarihi, Selçuklularla İlgili Bölümler (H.430-538: M.1038/39-1143/44)*, (Çev. Ali Sevim), TTK. Yay., Ankara 1998.
- Bahadır, Gürhan, *Antakya Haçlı Prenslığı (1098-1126)*, M.K.Ü. Yay. Hatay, 2013.
- Bickerman, E, "The Cambridge History of Iran;The Seleucid Period", (Ed. Ehsan Yarshaster) *Cambridge Medieval History*, 3. Vol.Cambridge Univ. Press, 1988.
- Cahen, Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi*, (Çev. Yaşar Yücel-Bahaeddin Yediyıldızlı), T.T.K Basımevi, Ankara 1988.
- _____, *La Syrie Du Nord A L'epoque Des Croisades Et La Principaute Franque D'Antioche*, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, Paris, 1940.
- Downey, Glanville, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to the Arap Conquest*, Princeton University Press, New Jersey, 1961.
- Ersan, Mehmet, *Selçuklular Zamanında ANADOLU'DA ERMENİLER*, TTK Yay. Ank., 2007.
- _____, "Rupenler Dönemi'nde Kilikya Ermeni Krallığı ile Antakya Haçlı Princepsliği'nin Çukurova'da Hâkimiyet Mücadelesi", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı XIII, 1998, 83-95.
- Fisher, Sydney Nettleton, *The Middle East A History*, Alfred A. Knopf Press, New York 1979.
- Fulcherius Carnotensis, "Kutsal Toprakları Kurtarmak" *KUDÜS SEFERİ*, (Çev. İlcan Bihter Barlas), IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul 2009.
- Fulcher Chartes, *A History of The Expedition to Jerusalem (1095-1127)*, (Translated by Frances Rita Ryan), Tennessee University Press, New York, 1969.
- Gibb, H.A.R. *The Damascus Chronicle of The Crusaders*, (Translated from the Chronicle of İbn el-Kalânisiyy H.A.R. Gibb), Lucas Company, London 1932.
- Grousset, Rene, *Başlangıcından 1071'e ERMENİLERİN TARİHİ*, Aras Yayıncılık, İst., 2005.
- Gökhan, İlyas, "Türkiye Selçukluları ile Kilikya Ermenileri Arasındaki Siyasi İlişkiler", *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi I*, Nevşehir, 2012, 70-108,
- Haldon, John, *Bizans Tarih Atlası*, Kitap Yayımevi, İstanbul, 2005,
- Hetum, *Gorigos Senyörü Hetum Vekâyinâmesi*, (Türkçe terc. Hırant D. Andreasyan), (T.T.K. Kütüphanesinde Yayınlanmamış tercüme), Ankara 1944.
- Demirkent, Işın, *Haçlı Seferleri*, Dünya Basımevi, İstanbul 1997.
- _____, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1146)*, TTK. Yay., Ankara 1987.
- İbn Adim, *Zubdetü'l-Halebmin Tarihi Haleb*, (Düz.: Suheyl Zekkar), Daru'l-Kitabu'l-Arabi Yay., Şam 1997.

- İbn el-Kalanisi, *Zeylu Tarih-i Dımaşk*, (Neşr. H.F. Amedroz), Beyrut 1908.
- İbnü'l Esir, *el-Kamil fi't-Tarih*, (Çev. A. Özeydin), X. Cilt, Bahar Yay., İstanbul 1987.
- Kaşgarlı, MehlikaAktok, *Kilikya Tâbi Ermeni Baronluğu Tarihi*, Proses Ltd.Şti., Ankara 1990.
- Malalas, John, *TheChronicle of John Malalas*, (Çev. Elizabeth Jeffreys, Michael Jeffreysand RogerScott), Publishedby Australian National University, Canberra, 1986.
- Runciman, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi*, (Çev.Fikretİşiltan), TTK. Basımevi, Ankara 1998.
- Sevim, Ali, *Selçuklu Devletleri Tarihi* (Siyaset, Teşkilat ve Kültür), TTK. Yayınları, Ank. 1995.
- _____, *Suriye ve Filistin Selçukluları*, TTK. Yay., Ankara 1989.
- Scylitzes, John, *A Synopsis of History (811-1057)*, (Translated by Jhon Wortley), Published by The Centrefor Hellenic Civilization at University of Manitoba, Kanada 2000.
- Sıbtİbnü'l-Cevzi, *Mir'atu'z-Zaman fi Tarihi'l-a'yan*, Dâireti'l-Maârifî'l-Osmaniyye, VII.Cilt, Haydarabad, M.1951/H. 1370.
- Süryani Mikhail, *Süryani Keşiş Mikhail'in Vekaynamesi (1042-1193,1195-1229)*, (Çev. H.D. Andreasyan), T.T.K. Basılmamış Tercüme Kısım, Ankara 1944.
- Urfalı Mateos, *Urfalı MateosVekayi-namesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli*, (Çev. Hırant D. Andreasyan, notlar: E.Dulauret,M.H. Yinanç), TTK. Yay, Ankara 2000.
- Vahram, *Wahram's Chronicle of the Armenian Kingdom in Cilicia*, During the time of the Crusades, (Translated from the Original Armenian with notes and illustrations by Charles Fried Neumann), J.L. Cox Ltd., London, 1831.
- Walter Chancelllor, *The Antiochene Wars*, (A Translated and Commentaryby Thomas S. Ansbridgeand Susan B. Edgington), Ashgate Publishing Company, U.S.A. 1999.
- William of Tyre, *A History of Deeds Done Beyond The Sea*, I.Cilt, (Translated Emily Atwater Babcockand A.C. Krey), Columbia Universty Press, New York, 1943.
- Yakut, *Mu'cem el-Buldân*, Kitabul İlmiye basımevi, Beyrut.
- Zoe, Oldenburg, *The Crusades*, (Translated from the French by Anne Carter), Phoenix Press, London 1966.
- Zoroğlu, Levent, *Kelenderis I, Kaynaklar, Kalıntılar, Buluntular*, Dönmez Ofset Basımevi, Ankara, 1994.